

Sisävesi- ja rannikkoluontotyypit

Turo Hjerppe & Mikko Kuusinen
Ennallistamissuunnitelman projektiryhmä 9.1.2026

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Tarkasteltavat luontotyypit

Luontotyyppin ID	BG alue	Luontotyyppi (nimi suomeksi)	Suojelutaso ja kehityssuunta 2019	Asiantuntija-arvio - Suojelutaso ja kehityssuunta 2025
1130	MBAL	Jokisuistot	U2=	U2=
1150	BOR	Rannikon laguunit	U2=	U2=
1650	MBAL	Kapeat murtovesilahdet	U2=	U2=
3110	ALP	Karut ja kirkasvetiset järvet	FV	FV=
3110	BOR	Karut ja kirkasvetiset järvet	U1=	U1=
3130	BOR	Niukka-keskiravinteiset järvet	U1=	U1=
3140	BOR	Kalkkilammet ja järvet	U1=	U1=
3150	BOR	Luontaisesti runsasravinteiset järvet	U2=	U2=
3160	ALP	Humuspitoiset järvet ja lammet	FV	FV=
3160	BOR	Humuspitoiset järvet ja lammet	U1=	U1=
3210	ALP	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	FV	FV=
3210	BOR	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	U1=	U1=
3220	ALP	Tunturijoet ja -purot	FV	FV=
3220	BOR	Tunturijoet ja -purot	FV	FV=
3230	ALP	Pensaskanervavarvikot	FV	FV=
3260	ALP	Pikkujoet ja purot	FV	FV=
3260	BOR	Pikkujoet ja purot	U2=	U2=
6430	ALP	Kostea suuruohokasvillisuus	FV	U1 =
6430	BOR	Kostea suuruohokasvillisuus	U1+	U2=
6450	BOR	Tulvaniityt	U2=	U2=
91E0	ALP	Tulvametsät	U1=	FV=
91E0	BOR	Tulvametsät	U2=	U2=

Erityispiirteitä

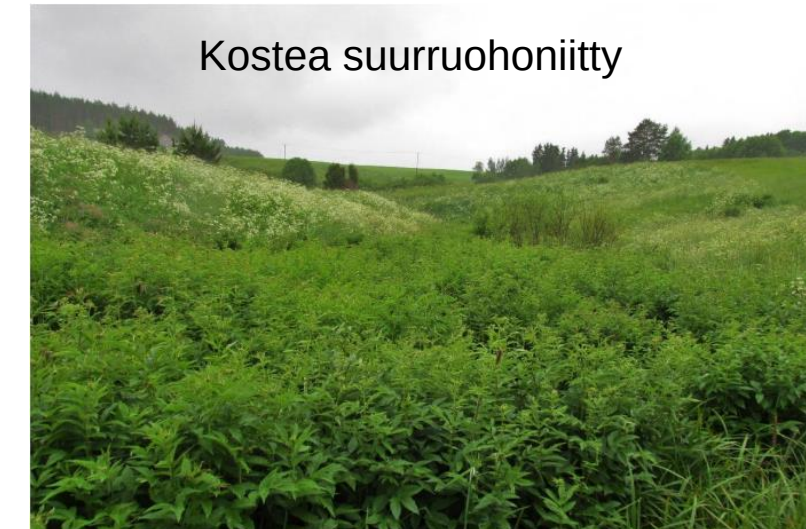
- Sisävesien ja rannikon luontotyyppien tilaa ovat heikentäneet erityisesti **valuma-alueelta peräisin olevat paineet**, kuten rehevöittävä ravinnekuormitus ja tummumista aiheuttava orgaanisen aineen kuormitus
- Lisäksi vesistön rakenteelliset ja hydrologiset muutokset ovat vaikuttaneet niiden tilaan
- Ilmastonmuutos edelleen kiihdyttää näitä paineita ja niiden vaikutuksia
- Tilaa parantavia toimia tarvitaan siis erityisesti valuma-alueella mutta myös itse vesistöissä
- Hyvän tilan tavoite ja toimenpiteet sen saavuttamiseksi sisältyvät jo **vesienhoidon ja merenhoidon suunnitelmiin**
 - Toimeenpano on ollut kuitenkin riittämätöntä ja tavoitteet pitkälti saavuttamatta

Suotuisat viitealat

- Suurimmalla osalla luontotyypeistä on direktiiviraportoinnissa suotuisa viiteala sama kuin nykypinta-ala. Tämä on myös teemaryhmän ehdotus ennallistamissuunnitelman tavoitepinta-alasta näissä tapauksissa.
- Sisävesien ja rannikon luontotyypeillä ei ole tapahtunut luontotyypin pinta-alan vähenemistä, vaan ainoastaan tilan heikkenemistä.
- Palautettavaa pinta-alaa voi olla luontotyypeillä **kosteat suurruohoniityt (BOR)** ja **tulvaniityt**
 - Kyseiset luontotyypit ovat osittain perinnebiotooppeja, joten niiden palauttaminen ja ylläpito edellyttävät todennäköisesti jatkuvaa hoitoa
 - Osa kosteista suurruohoniittyesiintymistä voi olla palautettavissa, tulvaniityt LuTU-arvion mukaan ei
- Lisäksi **tulvametsien** nykypinta-ala on 15-50 km² ja niiden suotuisa viiteala on tuntematon
 - tulvametsien osalta tavoitepinta-alana ennallistamissuunnitelmassa on nykypinta-ala

Palautettava pinta-ala

- Tulvaniittyjen kosteiden suurruohoniittyjen osalta tavoitepinta-alana käytetään PAF-arvioinnista johdettuja lukuja, jotka asiantuntija-arvion mukaan ovat lähempänä todellisia lukuja kuin direktiiviraportoinnin yhteydessä lasketut.
- **Tulvaniityt (6450):** tavoitepinta-ala = vuoden 1995 pinta-ala 35 km²
 - Nykypinta-ala 32 km² ja palautettava pinta-ala **3 km²**
 - Tunnetut esiintymät ovat pohjoisten jokien varsilla
- **Kostea suurruohoniitty (6430):** PAF-kehikosta johdettu tavoitepinta-ala boreaaliselle vyöhykkeelle on 46 km² ja v. 1995 pinta-alaksi on arvioitu 40 km²
 - Palautettavaa pinta-alaa **6 km²**
 - Toimenpiteinä raivaus, niitto, kevyt laidunnus, ojien tukkiminen, rehevöitymisen ehkäisy, vedenkorkeuden vaihtelun palauttaminen jne. Osalla kohteista palautus vaatii erittäin voimakkaita toimenpiteitä.
 - Toistaiseksi ei ole tiedossa, millä maantieteellisillä alueilla pinta-alaa voisi olla mahdollista palauttaa. Tunnetuista kohteista valtaosa sijaitsee Etelä-Suomessa.

Art 4.2 poikkeuksen käyttö

- Poiketen siitä, mitä 1 kohdan ensimmäisen alakohdan a ja b alakohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat kyseisen kohdan soveltamiseksi jättää asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa asianomaisen luontotyyppiryhmän ulkopuolelle erittäin **yleiset ja laajalle levinneet luontotyypit, jotka kattavat yli 3 prosenttia jäsenvaltion Euroopassa sijaitsevista alueista.**
- Jos jäsenvaltio soveltaa ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettua poikkeusta, sen on otettava käyttöön ennallistamistoimenpiteitä:
 - a) vuoteen 2050 mennessä kunkin kyseisen luontotyyppin osalta alueella, joka **vastaa vähintään 80:tä prosenttia** pinta-alasta, joka ei ole hyvässä tilassa;
 - b) vuoteen 2030 mennessä vähintään kolmasosalla a alakohdassa tarkoitettusta prosenttiosuudesta; sekä
 - c) vuoteen 2040 mennessä vähintään kahdella kolmasosalla a alakohdassa tarkoitettusta prosenttiosuudesta.

Art 4.2 poikkeuksen käyttö

- Karujen kirkasvetisten järvien (3110) ja humuspitoisten järvien ja lampien (3160) pinta-ala **on yli 3 % Suomen pinta-alasta**, joten artiklan 4.2 mukaisen poikkeuksen käyttö on mahdollista asetettaessa näiden luontotyyppien tilan parantamista koskevia pinta-alatavoitteita.
- Näissä luontotyypeissä ei hyvässä tilassa oleva pinta-ala on
 - Karujen ja kirkasveisten järvien osalta 6 % luontotyyppin pinta-alasta ja
 - Humuspitoisten järvien ja lampien osalta 18% luontotyyppin pinta-alasta
 - Myös tuntematonta alaa on huomattavasti, n. 16%, molemmissa luontotyypeissä
 - Näiden luontotyyppien tilanarviointi perustuu vesienhoidon luokittelutietoihin ja tuntematon ala on pieniä järviä ja lampia (<0,5 km²), joita ei tarkastella vesienhoidossa

Natura-alueet

- Mahdollisuudet kohdistaa toimia Natura-alueille vuoteen 2030 mennessä ovat hyvin rajalliset, koska erityisesti vesistöjä ei ole yleensä sisällytetty laajalti suojelualueisiin.
- Rannikolla koko pinta-ala ei-hyvässä tilassa → myös Natura-alueilla, mutta paineet usein Natura-alueen ulkopuolella

Luontotyy- pin ID	Luontotyyppi (nimi suomeksi)	Ei- hyvässä tilassa oleva pinta-ala (km2)	Natura- alueella km2 (raportoin nin mukaan)	Natura ennallista mistarve (PAF)
1130	Jokisuistot	767	154	154
1150	Rannikon laguunit	682	126	126
1650	Kapeat murtovesilahdet	369	142	142
3110	Karut ja kirkasvetiset järvet	0	486	0
3110	Karut ja kirkasvetiset järvet	910	2617-3155	<10
3130	Niukka-keskiravinteiset järvet			
3140	Kalkkilammet ja järvet	2	3,8	<0,1
3150	Luontaisesti runsasravinteiset järvet	374	63	<1
3160	Humuspitoiset järvet ja lammet	0	40-172	0
3160	Humuspitoiset järvet ja lammet	3000	2900	>30
3210	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	0	81	0
3210	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	85	285	<1
3220	Tunturijoet ja -purot	0	78	0
3220	Tunturijoet ja -purot	0	24,1	0
3230	Pensaskanervavarvikot	0	0,33	0
3260	Pikkujoet ja purot	0	2,2	0
3260	Pikkujoet ja purot	84	18	>3
6430	Kostea suurruohokasvillisuus	0	0,5	0
6430	Kostea suurruohokasvillisuus	1,17	3,24-15	?
6450	Tulvaniityt	2,1	15	?
91E0	Tulvametsät	0	31,3	0
91E0	Tulvametsät	5	15	0,15

Vaihtoehdot tilanparantamistavoitteelle

- Kolme vaihtoehtoista tapaa lähestyä luontotyyppien tilanparantamistavoitteita
- Iso osa luontotyyppiryhmän pinta-alasta on jo vesien- ja merenhoidon piirissä, jossa myös toimenpiteet laaja-alaisesti käynnissä. Erityisesti pienvesien sekä pienialaisten tunturi-, niitty- ja metsäluontotyyppien osalta toimet eivät sisälly vesien- ja merenhoidon suunnitelmiin
- Tunnistettut vaihtoehdot painotuksiin luontotyyppiryhmien sisällä:
 1. **VHS-MHS painotus** → toimet laaja-alaisesti jo käynnissä
 2. **Pienvesipainotus** → painotetaan ennallistamissuunnitelman tavoitteet ja toimet alkuvaiheessa niihin luontotyyppeihin, joihin ei kohdistu toimia vesien- ja merenhoidon suunnitelmissa, kuten pienvesiin
 3. **Yhdistelmävaihtoehto** → painotetaan toimia tasaisesti kaikkiin luontotyyppeihin, huomioiden meneillään olevat ohjelmat (VHS-MHS) ja hankkeet (Helmi, Nousu, Ahti) ja niiden tavoitteet

Vaihtoehdot

1. VHS-MHS painotus

- Edellyttää VHS-MHS nykytoimien tehostusta
- Iso pinta-ala, toisi joustoa muille luontotyyppiryhmille

2. Pienvesipainotus

- Latvavesien tilan parantaminen edellytys myös isompien vesistöjen tilan parantamiseen
- Ennallistamissuunnitel massa erityisesti esitettävät toimet

3. Yhdistelmävaihtoehto

- Huomioi meneillä olevat ohjelmat

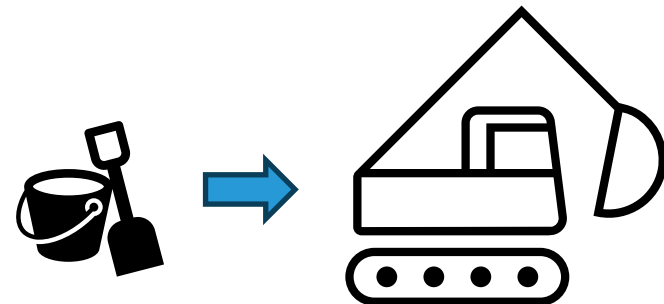
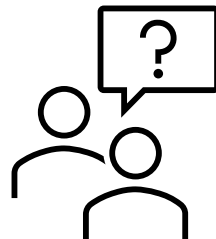
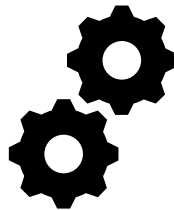
					VHSMHS painotus		Pienvesipainotus		Välimalli		
				Ei- Luontotyy pin pinta- ala (km2) CV=curre nt value	hyvässä tilassa oleva pinta-ala (km2)	2030 mennessä	2030 jälkeen	2030 mennessä	2030 jälkeen	2030 mennessä	2030 jälkeen
Luontotyyppi	BG alue	Luontotyyppi (nimi suomeksi)									
1130	MBAL	Jokisuistot	767	767	690,3	0	230,1	460,2	230,1	460,2	460,2
1150	BOR	Rannikon laguunit	698	682	613,8	0	204,6	409,2	204,6	409,2	409,2
1650	MBAL	Kapeat murtovesilahdet	369	369	332,1	0	110,7	221,4	110,7	221,4	221,4
3110	ALP	Karut ja kirkasvetiset järvet	678	0	0	0	0	0	0	0	0
3110	BOR	Karut ja kirkasvetiset järvet	15200	910	728	0	242,667	485,333	242,6667	485,3333	485,3333
3130	BOR	Niukka-keskiravinteiset järvet	Riittämättömät tiedot (Natura-verkostossa oleva pinta-ala 4,7)								
3140	BOR	Kalkkilammet ja järvet	48,6	2	1,8	0	0,6	1,2	0,6	1,2	1,2
3150	BOR	Luontaisesti runsasravinteiset järvet	557	374	336,6	0	112,2	224,4	112,2	224,4	224,4
3160	ALP	Humuspitoiset järvet ja lammet	55	0	0	0	0	0	0	0	0
3160	BOR	Humuspitoiset järvet ja lammet	16900	3000	2400	0	800	1600	800	1600	1600
3210	ALP	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	110	0	0	0	0	0	0	0	0
3210	BOR	Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit	427	85	52,2	24,3	25,5	51	25,5	51	51
3220	ALP	Tunturijoet ja -purot	102	0	0	0	0	0	0	0	0
3220	BOR	Tunturijoet ja -purot	26	0	0	0	0	0	0	0	0
3230	ALP	Pensaskanervavarvikot	0,35	0	0	0	0	0	0	0	0
3260	ALP	Pikkujoet ja purot	5	0	0	0	0	0	0	0	0
3260	BOR	Pikkujoet ja purot	214	84	0	75,6	75,6	0	7,6	68	68
6430	ALP	Kostea suurruohokasvillisuus	10	0	0	0	0	0	0	0	0
6430	BOR	Kostea suurruohokasvillisuus	40	1,17	0	1,053	1,053	0	0,1	0,95	0,95
6450	BOR	Tulvaniityt	32	2,1	0	1,89	1,89	0	0,2	1,69	1,69
91E0	ALP	Tulvametsät	48	0	0	0	0	0	0	0	0
91E0	BOR	Tulvametsät	15-50	5	0	4,5	4,5	0	0,5	4	4

Yhteensovittaminen VHS-MHS kanssa

- Pääosin vesien- ja merenhoitosuunnitelman tulisi kattaa toimenpiteet esimerkiksi rehevöitymisen ehkäisemiseksi tai hymo-muutosten vaikutusten lieventämiseksi
- Sisävesillä vesimuodostumaksi rajatuissa vesimuodostumissa myös vesistökunnostustoimet ovat linjassa ennallistamissuunnitelman kanssa
 - Osalla luontotyypeistä, erityisesti pienvesillä, ennallistamissuunnitelmassa tarpeen esittää täydentäviä toimenpiteitä (esim. pikkujoet ja purot, sekä pienialaiset kalkkilammet, jne.)
- Rannikkovesien kunnostukset ja luontotyyppien avainlajien ennallistamistoimet (meriajokas, näkinpartaiset ym) merenhoidon toimenpideohjelmaan → [linkki ennallistamissuunnitelmaan](#)
- Sisävesilajien kannalta tarpeelliset ennallistamistoimet ennallistamissuunnitelmaan, merilajien (esim. pyöriäinen, itämerennorppa) osalta MH toimenpideohjelmaan (luonnon monimuotoisuus kuvaaja)
- **Yhteensovittaminen ennallistamisen teemaryhmien 1 ja 2 sekä VHSMHS toimialatiimien välillä tärkeää**

Nykytoimenpiteet ja riittävyys

- Luontotyyppikohtaiset ja toimenpidekohtaiset arviot nykytoimenpiteiden tarpeellisuudesta, kattavuudesta ja toimeenpanon riittävydestä on tehty
- Mikään toimenpiteistä ei ole yksistään riittävä: esimerkiksi lakisääntelyn riittävyyden arvioimiseksi tulee arvioida keskeisten lakien ja pykälien muodostama kokonaisuus
- Yleiset johtopäätökset nykytoimenpiteistä:
 - Toimenpiteet arvioitiin tarpeellisiksi
 - Kattavuus arvioitiin riittäväksi
 - Mutta: kohdentaminen ja toimeenpano arvioitiin riittämättömäksi
- Oikeat työkalut pakissa, mutta **emme osaa tai pysty käyttämään niitä hyödyksi riittävällä tavalla**

Alustavia tunnistettuja lisätoimenpidetarpeita

- **Vesien- ja merenhoidon suunnitelmien tehokas ja kohdennettu toimeenpano**
- Ojitusten sääntely sekä kunnostus- että uudisojitus (vesilaki)
- Ranta-alueiden suojavyöhykkeet: esim. metsälaissa vs. sertifikaatit/metsänhoidon suositukset
- Pienvesien kunnostukset (erityisesti purot, fladat ja kluuvit)
 - laajentaminen ja kohdentaminen
- Valuma-aluesuunnittelu ja toimenpiteiden yhteensovittaminen
 - Alueellinen skaala esim. fladat ja kluuvit vs. isojen jokien suistot
 - Kunnostussuunnitelmien laadun parantaminen ja suunnittelijoiden osaaminen
- Vesialueiden omistussuhteet, vesialueiden yhdistäminen: yhteisaluelaki, rahoitus
- Tulvaluontotyypeillä tulvadynamiikan palauttaminen
 - säännöstelykäytännön kehittäminen, padotus- ja juoksutus selvitykset, pengeralueet, muut tekniset keinot tulva-alueiden palauttamisessa?
- Yksityisen rahoituksen käytön lisääminen ja tehostaminen – edellyttää uusia toimintamalleja
- Muiden luontotyyppien toimet, kuten jatkuvapeitteinen metsänkasvatus, turvepellot jne.

Tietotarpeet

- Käsiteltävistä luontotyypeistä suurin tiedon puute on alle 50 hehtaarin suuruisista pienistä järvistä ja lammista:
 - Karkean arvion perusteella puutteellisesti tunnettujen järvi- ja lampityyppien yhteenlaskettu pinta-ala on yhteensä 575 900 hehtaaria. Laskennallisesti tämä merkitsee, että meillä on puutteelliset tiedot yli 11 000 järven ja lammen osalta
 - Tiedon puutetta ei voida nykyresurssein täyttää perinteisen maastoinventoinnin metodein
 - Tuntemattomien vesimuodostumien ranta- ja valuma-alueen muuttuneisuus tulisi mallintaa olemassa olevia kartta- ja kaukokartoitusaineistoja hyödyntäen -> riskikohteille maastoinventointeja ja ennallistamistoimia.
 - Muuttuneisuuden arviointi on toteutettavissa kartta-arvion, aiempien inventointien ja mahdollisesti kansallisen metsäinventoinnin ilmakuvauk- ja laserkeilausaineistoja käyttäen sekä CORINE-satelliittiaineistojen avulla
- Tulvaniittyjen, tulvametsien ja kosteiden niittyjen tiedot puuttuvat 90 neliökilometrin alalta
 - Voidaan todennäköisesti selvittää kansallisen ilmakuvausohjelman aineistoja käyttäen

Kiitos!